

Argumenterende tekst

EXPHIL03 22V, Seminargruppe 209

Martin Mihle Nygaard*

Drøft Streets argumentasjon for at moralske verdier er sinnsavhengige. Andre tekster som kan trekkes inn inkluderer Dawkins' *Det egoistiske genet* og Kants *Grunnlegging av moralens metafysikk*. [Antall ord i teksten: 847.]

Argumentasjonen til Street kan brytes ned slik (Street 2015):

- (1) Opprinnelsen, *genealogien*, til en oppfatning er viktig for ha kunnskap om ting.¹
- (2) Opprinnelsen kan forsterke eller undergrave, avhengig av kontekst.
- (3) Mennesker har noen grunnverdier, *psykologiske trekk*, som stammer fra biologisk evolusjon, siden disse promoterer overlevelse.
- (4) For å finne ut om evolusjonsopprinnelsen til verdiene våre forsterker eller undergraver oppfatningen vår, setter vi opp følgende dikotomi:
 - (i) Ting har verdi enten fordi vi verdsetter dem (*sinnsavhengige*),
 - (ii) eller fordi de har verdi i seg selv, uavhengig av noens vurdering (*sinnsuavhengige*).
- (5) Hvis verdier er sinnsuavhengige (altså at de kan være sanne uavhengig av vår vurdering), forsterker ikke den evolusjonære opprinnelsen til oppfatningene våre deres «sannhet», ettersom evolusjon ikke nødvendigvis selekterer for sanne oppfatninger.
 - (i) Hvis det finnes moralske sannheter som vi ikke er i stand til å fatte, kan vi ikke vite om vi lever riktig. Fra (3) og (4ii).
 - (ii) Hvis verdier har verdi fordi vi bestemmer at de har det, er ikke opprinnelsen til verdiene problematisk. Fra (3) og (4i).
- (6) Konklusjonen (5i) er gyldig, men virker så usannsynlig at et av premisene bør forkastes. Evolusjonsteorien (3) kan ikke forkastes, dermed må *sinnsuavhengige verdier* (4i) være feil.

Jeg er til stor grad enig i konklusjonen, men jeg syntes likevel spesielt (5) er noe svak. At evolusjon ikke bryr seg om hva som er sant eller usant, betyr ikke nødvendigvis at vi ikke er i stand til å resonnerer oss frem til sanne påstander.

*martimn@ifi.uio.no

¹Jf. tradisjonell definisjon av kunnskap: en velbegrunnet, sann, overbevisning. (Wikforss 2021, s. 87)

Vi vet for eksempel at tautologier er sanne. Det er veldig problematisk, egentlig absurd, å betvile vår evne til å vurdere sannhet. Eksempelvis, kan vi etter samme argumentasjon som i (5) også argumentere for at evolusjon ikke er sant: vi har ikke utviklet oss til å kjenne igjen sannhet \implies vi kan ikke vite om noe er objektivt sant \implies vi kan ikke vite om vi har utviklet oss til å kjenne igjen sannhet ... Dette er en motsigelse til første premiss! Vi ender opp med samme problem som alltid «hvordan kan vi vite om *noe* er sant i det hele tatt?», som blir litt håpløst å alltid måtte besvare før noe annet kan diskuteres.

Riktig nok, tror jeg at Street snakker om *moralske sannheter*, altså sannheter om hvordan man skal leve, som kanskje skiller seg fra sannhet som sådan. Jeg tror nemlig definitivt vi har utviklet oss til å skille sannheter fra usannheter om virkeligheten; sanne konklusjoner om hvordan virkeligheten faktisk er er avgjørende for overlevelse. Jeg oppfatter «moralske sannheter» heller som definisjonsproblem. Vi letter etter et fast fundament å spikre begrepet «moralsk» til. Jeg tror ikke (4ii) er feil fordi det er uforenelig med evolusjonsteori, men heller fordi det er håpløst vanskelig å definere begreper, her moral, uten en kontekst andre veldefinerte begreper; og da har man i realiteten bare forflyttet problemet. Alternativet, (4ii), for meg er mye mer overbevisende siden det egentlig bare er et aksiom, som også virker intuitivt. På samme måte sier vi at $1 + 1 = 2$ er et aksiom, fordi det virker opplagt selvforklarende, selv om vi ikke klarer å bevise det. At noe har verdi fordi vi sier at det har verdi er dessuten ganske vanskelig å motbevise.

Kant mener vi kan resonnerer oss frem til universelle moralske dommer, som er uavhengige av noe menneskelig (eller antropologi, som han kaller det). Selv om Kant skriver lenge før Darwin og hans evolusjonsteori, hevder han faktisk at «hvis nu naturens egentlige formål for et vesen, som har fornuft og vilje, var dets *opprettholdelse*, at det skulle *gå det vel*, med et ord dets *lykke*, så ville å en ha innrettet seg meget dårlig hvis den hadde utsett seg denne skapnings fornuft til å virkeliggjøre denne hensikt.» (Kant 2021, 4:395) Han mener at *instinkter* er mye mer effektive for overlevelse. Nøyaktig *hva* er fornuften vår egentlig godt for? Selv om dette lukter litt teleologi, har han et poeng i at vår bevissthet og rasjonalitet kan virke litt overflødig for ren overlevelse. Det kan være at rasjonalitet og bevissthet bare er en god overlevelsesstrategi; spesielt rasjonalitet virker nyttig for å tilpasse oss miljøet, men *bevissthet* virker—for å bruke et fagbegrep—*ganske dust* (i min mening). Det finnes i dag ingen konsensus om hvorfor bevissthet eksisterer (Van Gulick 2021). Om det er noe naturen har snublet over, eller er en konsekvens av en komplisert modellering av vår plass i omgivelsene våre (Dawkins 2016, kap. 4), er det tilsynelatende noe helt spesielt, og jeg finner det ikke umulig at moralske verdier kan ha sitt utspring her. Jeg kan for eksempel forestille meg at jeg kan dele moralske vurderinger med andre bevisste vesener, uavhengig av biologi (eller mangel på biologi: kunstig intelligens).

En mulig kritikk av en forestilling om delte moralske verdier med andre bevisste vesener, er at vi simpelthen menneskeliggjør alt som har bevissthet. De eneste tingene vi kjenner til i universet som har bevissthet er mennesker, og evolusjonen har selektert for at vi har sympati for mennesker. Med andre ord, våre moralske dommer over sinnstilstander, som å føle smerte og lidelse, er egentlig bare en tilpasning for å fungere i en sosial gruppe med andre vesener som evner å kommunisere sine egne preferanser; dette har alltid vært andre mennesker.

Referanser

- Dawkins, Richard (2016). *The Selfish Gene: 40th Anniversary Edition*. 4. utg. Oxford Landmark Science. Oxford University Press. ISBN: 9780198788607.
- Kant, Immanuel (2021). «Grunnlegging av moralens metafysikk». Norsk. I: *Vite, være, gjøre. Exphil: lærebok med originaltekster*. Red. av Herman Cappelen, Ingvild Torsen og Sebastian Watzl. Overs. tysk av Elling Schwabe-Hansen. 1. utgave, 3. opplag. Oslo: Gyldendal. Kap. 4. ISBN: 9788205529793.
- Street, Sharon (2015). *The Norton Introduction to Philosophy*. Engelsk. Red. av Gideon Rosen mfl. W. W. Norton & Company. Kap. 14, s. 685–693. ISBN: 9780393932201.
- Van Gulick, Robert (2021). «Consciousness». I: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Red. av Edward N. Zalta. Winter 2021. Metaphysics Research Lab, Stanford University.
- Wikforss, Åsa (2021). «Kunnskapsresistens». Norsk. I: *Vite, være, gjøre. Exphil: lærebok med originaltekster*. Red. av Herman Cappelen, Ingvild Torsen og Sebastian Watzl. Overs. svensk av Einar Blomgren. 1. utgave, 3. opplag. Oslo: Gyldendal. Kap. 4, s. 79–99. ISBN: 9788205529793.